

Βιοηθική και Αισθητική στην Επιστήμη της Κίνησης

Ιωάννα Μάστορα, BA M.ED, PHD,

Διδάκτωρ Φιλοσοφίας, Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Επιστημονική και Εργαστηριακή Συνεργάτις Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού
Ιδρύματος Αθηνών, Email: imastora@teiath.gr

Περίληψη

Σήμερα, η σπουδή της Επιστήμης της Κίνησης εξετάζεται κυρίως από ανατομική, φυσιολογική, μηχανική και κοινωνική άποψη. Η πλειονότητα των αθλητικών προγραμμάτων ασχολείται με την κατασκευή του ανθρώπινου σώματος και το μηχανισμό κίνησής του σύμφωνα με τους παγκόσμιους φυσικούς νόμους που κυβερνούν την κίνηση. Πολλά εξ αυτών ασχολούνται με την εφαρμογή των φυσικών νόμων στην ανθρώπινη κίνηση, τη Βιοκινητική, τη μυοσκελετική ανατομία και τη νευρομυϊκή φυσιολογία. Ενίοτε παραβιάζεται η φύση και η βιολογική λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού στο βωμό της επίτευξης της αθλητικής επίδοσης, του υπερθεάματος ή της πολιτικής σκοπιμότητας με ωφελμιστικά και χρησιμοθηρικά κίνητρα. Ηθικά προβλήματα τίθενται επί τάπητος, όπως αν και πότε παραβιάζεται η βούληση του ανθρώπινου προσώπου, η βιολειτουργία του, η ηθική του αθλητικού φαινομένου και η δεοντολογία του «ευ αγωνίζεσθαι». Επιπλέον, αναδύονται σύγχρονα διλήμματα αισθητικής του αθλητισμού και της επιστήμης της κίνησης συνολικότερα.

Η επιστημονική έρευνα εξελίσσεται με ραγδαίους ρυθμούς. Σε ποια όμως κατεύθυνση; Είναι ανθρωποκεντρική; Τα αποτελέσματά της αξιοποιούνται επ' αγαθό της κοινωνίας και του πολιτισμού; Η βιομοριακή επανάσταση και η γενετική σε ποιο σημείο δικαιούνται να χειρίζονται την ίδια την ανθρώπινη ζωή; Παρεμβάσεις και τροποποιήσεις είναι εφικτές ακόμη και στον γενετικό κώδικα (DNA) οι οποίες υπόσχονται πρόληψη των ασθενειών, μακροζωία και υγεία. Στον αντίποδα της βιοτεχνολογίας βρίσκεται η βιοηθική για να φιλτράρει και να ελέγξει τη δεοντολογία για την οποία, και μέσω της οποίας πραγματοποιούνται τα πειράματα και οι εξελίξεις της επιστήμης του βιογονιδιώματος και της γενετικής ιατρικής.

Σε αυτό ακριβώς το σημείο, η φιλοσοφική θεώρηση και αξιολόγηση των επιστημονικών δεδομένων είναι επιβεβλημένη και εκ των ουκ άνευ απαραίτητη. Σύμφωνα με τον Ludwig Wittgenstein, αντικείμενο της φιλοσοφίας είναι η λογική διασάφηση των σκέψεων, δεν είναι θεωρία, αλλά δραστηριότητα... Πέρα από οποιοδήποτε διαφορές απόψεων και χαρακτηρισμούς, η φιλοσοφία προσφέρεται για τη διερεύνηση των νοημάτων που προσφέρουν οι έννοιες, οι κατηγορίες. Οι φιλόσοφοι σκοπεύουν να διαφωτίσουν αξιολογήσεις που αφορούν έννοιες όπως αλήθεια, ωραίο, αγαθό, δικαιοσύνη ανακαλύπτοντας τα κριτήρια και τις νόρμες στην αξιολογική διαδικασία.

Η σπουδή της επιστήμης της κίνησης εξετάζεται από φιλοσοφική, φυσιολογική, μηχανική και κοινωνική άποψη. Σήμερα, η πλειονότητα των αθλητικών προγραμμάτων ασχολείται με την κατασκευή του ανθρώπινου σώματος και το μηχανισμό κίνησής του σύμφωνα με τους παγκόσμιους φυσικούς νόμους που αφορούν την κίνηση. Πολλά από τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν έρευνες για τις νευρομυϊκές τάσεις, για τις εφαρμογές των φυσικών νόμων στην ανθρώπινη κίνηση, τη βιομηχανική και την ανατομία της κίνησης.

Από φιλοσοφικής απόψεως, το κέντρο της ανθρώπινης κίνησης είναι η ανθρώπινη οντολογική αρμονία. Η ανθρώπινη κίνηση μπορεί να υποταχθεί σε μια ξένη τελολογία, να παραμορφωθεί, αλλά ποτέ χωρίς βίαιη επέμβαση και χωρίς έξωθεν διάσπαση και ανατροπή της αρμονικής διαδικασίας. Ερωτήματα αναδύονται για τον πολιτισμό του σώματος, όπως «τι είναι σώμα», «ποια η σχέση του με την ψυχή και το πνεύμα», «τι αποδεικνύει το αθλητικό σώμα»;

Έχω σώμα σημαίνει ότι αντιλαμβάνομαι το σώμα μου έσωθεν και έξωθεν ως ένα ενδοχρονικό και ενδοχωρικό όριο της οντικής μου ύπαρξης, ως έναν τρόπο του «παρείνα» και λαμβάνω διά του σώματός μου μέρος στην κοσμική αρμονία του σύμπαντος. Το αθλητικό σώμα αποδεικνύει ησυχία και κίνηση, καταπόνηση και παιδεία. Στην επίτευξη της αθλητικής επίδοσης, του υπερθεάματος, ή της πολιτικής σκοπιμότητας με χρησιμοθηρικά και ωφελμιστικά κίνητρα, παραβιάζεται η φύση και η βιολογική λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού. Η φαρμακοδιέγερση, η βιοτεχνολογία, η μοντέρνα γενετική και η χημεία, τα εργαστηριακά πειράματα απασχολούν σε καθημερινή βάση τους ειδικούς επιστήμονες. Ηθικά προβλήματα τίθενται επί τάπητος, όπως αν και πότε παραβιάζεται η βούληση του ανθρώπινου προσώπου, οι βιολειτουργίες του; Επιπλέον, στις μέρες μας παρατηρούνται φαινόμενα βίας κι επιθετικότητας, γιγαντισμού και κατανάλωσης ακόμη και στον νεανικό αθλητισμό. Το αθλητικό φαινόμενο απομακρύνεται από την ουσία και την ταυτότητά του, ο άθλος γίνεται αθλιότητα και το αθλητικό γεγονός το αστραφτερό περίβλημα ενός σάπιου μήλου. Τα κυριότερα αίτια αριθμούνται ως κάτωθι:

-Η κρίση των ηθικών και κοινωνικών αξιών οδηγεί στην έλλειψη προσανατολισμού του τι είναι σωστό ή λάθος, καθώς οι παραδοσιακές αξίες έχουν καταρρεύσει.

-Η απώλεια των στενών διανθρώπινων σχέσεων και η δράση στην ανωνυμία.

-Ο περιορισμός του χώρου κίνησης. Δεν υπάρχει περιθώριο για τους νέους να ξεδώσουν.

-Η βελτίωση των σκληρών συνθηκών ζωής, αφήνουν στον έφηβο περίσσεια δυνάμεων που κάπου θα εκτονωθεί.

-Η αύξηση των κοινωνικών προτύπων επιτυχίας που εκφράζεται μέσα από την κατοχή και κατανάλωση προϊόντων.

Γύρω από τη βία του αθλητισμού έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες όπως η θεωρία των ορμών & των ενστίκτων, της ψυχικής ματαίωσης, η θεωρία της πειθούς και της μίμησης, η θεωρία της ετικέτας, η θεωρία της καθημερινότητας. Όλες αυτές όμως είναι μονοδιάστατες. Αντίθετα, η θεωρία της πολυδιάστατης αιτιολόγησης προσπαθεί να επισημάνει περισσότερους παράγοντες. Τέτοιοι είναι ο ρόλος των ΜΜΕ, το κοινωνικοπολιτικό σύστημα αξιών, η κοινωνικοποίηση του ατόμου, ο τύπος του αθλήματος, οι στόχοι της αθλητικής απόδοσης-επίδοσης.

Το 1994 ο Καθηγητής Jim Parry στην 34η Σύνοδο της Δ.Ο.Α., στην ομιλία του «Ηθικές και πολιτιστικές διαστάσεις του Ολυμπισμού και η εφαρμογή τους στην Εκπαίδευση», αναφέρει ότι οι αγώνες να μεν στηρίζονται σε αξίες, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα παίζονται ηθικά. Τέσσερα χρόνια αργότερα ο Ronald Naul (1998, 29-48), στην εργασία του με τίτλο «Τα Ολυμπιακά ιδεώδη και η Ολυμπιακή Εκπαίδευση για τους Νέους», δηλώνει ότι είναι απαραίτητο να ενδυναμώσουμε τα Ολυμπιακά ιδεώδη τα οποία βοηθούν στο χτίσιμο του χαρακτήρα. Ο MacNab (1984) στο βιβλίο του "Δακτύλιοι από Άμμο» αναφέρει ότι δίχως εντιμότητα, ο αθλητισμός είναι μία «φάρσα». Ο αθλητισμός είναι δική μας επινόηση. Είναι μία δοκιμή αυτού που είμαστε και αυτού που μπορούμε να γίνουμε. Όταν παραβιάζουμε τους κανόνες καταστρέφουμε την ουσία του αθλητισμού. Η Ελένη Αρβελλέρ (1999, 56-7) αναφέρει τα λόγια του Γάλλου διαφωτιστή Βολτέρου για να τονίσει ότι στη σημερινή εποχή, η έννοια του ήρωα και του υποδειγματικού ανθρώπου για τη νεολαία όλου του κόσμου, θα έπρεπε να ταυτίζεται ακριβώς με την επίδοση στον ευγενή αγώνα του αθλήματος. Όπως η ίδια τουλάχιστον διατείνεται η διαπίστωση³ αυτή αποτελεί ίσως την πιο θεμελιώδη αλήθεια του πολιτισμού μας που τείνει να γίνει διαπλανητικός.

Εμφανίζεται λοιπόν έντονα η ανάγκη της εκπαιδευτικής παρέμβασης⁴ στον αθλητισμό για να στηρίξει το ιδεολογικό του πλαίσιο. Η εκπαιδευτική παρέμβαση πρέπει να είναι ευέλικτη και κριτική, αλλά παράλληλα και εποικοδομητική. Δεν πρέπει να ασχολείται μόνο με την καταστολή και επανόρθωση καταχρήσεων. Οι περισσότερες από τις λύσεις που έχουν προταθεί αφορούν κυρίως κατασταλτικά

μέτρα, πράγμα που συνεπάγεται μεγαλύτερη αστυνομική παρουσία στους δρόμους κι αυστηρότερες ποινές σε περίπτωση υποτροπής.

«Παρόλο που χρειάζονται πολλά από τα κατασταλτικά αυτά μέτρα, είναι επίσης σημαντικό, να καθιερώσουμε, ως κοινωνία, εξίσου αποτελεσματικά προληπτικά μέτρα, ώστε να βοηθήσουμε τους νέους να αποφύγουν το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, με την υποστήριξη που θα τους παράσχουμε τη στιγμή που είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι.»
(Henry P., 1994, 6-7)

Η ηθική του αθλητισμού και η δεοντολογία του «ευ αγωνίζεσθαι»; Η αισθητική με τη δημιουργία αντιαισθητικών σωμάτων στο βωμό του υπερ-αθλητή βεντέτα. Πόσο μπορεί να απομακρυνθεί το αθλητικό φαινόμενο από την αρχική του ουσία και τις ρίζες του στον αρχαίο ελληνικό κόσμο;

Είναι ο σύγχρονος αθλητισμός πλατωνική ανάμνηση ή παραίσθηση τύπου matrix; (Ανάλυση του Πλατωνικού σπηλαίου). Η Ηθική, η αισθητική και η αθλητική ανθρωπολογία καλούνται να επιλύσουν τα σύγχρονα διλήμματα του αθλητικού φαινομένου και να δώσουν σαφείς απαντήσεις για τη μόρφωση και την αγωγή, την αθλητική παιδεία και καλλιέργεια των νέων ανθρώπων και να ερευνήσουν αξιολογικά καιρία ανθρωπολογικά ερωτήματα της επιστήμης της κίνησης για να μην διαστρεβλωθεί το αθλητικό φαινόμενο, περιοριστεί η ελευθερία του και χάσει την ανθρωπολογική και κοινωνική του ταυτότητα.

Βιβλιογραφία

- Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, Α. (2006) *Αισθητική και τέχνη, Κριτικές θεωρήσεις*, 2η έκδοση, Συμμετρία, Αθήνα .
- Δούκας, Ν. *Κινησιολογία. Μηχανική του ανθρώπινου σώματος 1*, Επιστημονικές Εκδόσεις Γρηγόριος Παρισιάνος», 2^η Έκδοση : 1991.
- Θεοδωράκης, Γ. (2001) *Η βία στους αθλητικούς χώρους καταστρέφει τις ομάδες, τους αθλητές, τις αθλήτριες, τους θεατές, και τον αθλητισμό. Ολυμπιακοί Αγώνες, Αναφορές - προσεγγίσεις*, Αθήνα 2004.
- Μάστορα, Ι. (2008) *Η προαγωγή των πολιτιστικών αξιών του Ολυμπισμού στη μετα-ολυμπιακή εποχή* στην έκδοση: Μουρατίδης, Ι. επιμέλεια (2008) *Εισαγωγή στην Ολυμπιακή Παιδεία*, Εκδόσεις Πλάτων, Θεσσαλονίκη, σελ. 222-237.
- Μάστορα, Ι. (2005) *Η προληπτική παρέμβαση για την αντιμετώπιση της φαρμακοδιέγερσης*, Τόμος Πρακτικών, 15^ο Πανελληνίου Μετεκπαιδευτικού Σεμιναρίου Γυναικολογικής Ενδοκρινολογίας.
- Μάστορα, Ι. επιμέλεια (2004) *Ο Σύλλογος το ζωντανό κύτταρο του αθλητισμού*, Διεθνές Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Υπουργείο Πολιτισμού, Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, ΑΒΑΚΙΟ, Αθήνα.

- Μάστορα, Ι. (2000) *Η Εισαγωγή της Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας στην Εκπαίδευση* στην έκδοση Γκιόσος, Ι. επιμέλεια (2000) *Ολυμπιακή και Αθλητική Παιδεία*, Εκδόσεις Προπομπός, Μάιος 2000.
- Μάστορα, Ι. (2014) *Αισθητική Γυμναστική -Θεωρία της Επιστήμης*, Σύγγραμμα Εύδοξος, Εγκεκριμένο από το ΑΤΕΙ Αθήνας, Εκδόσεις Αρναούτη.
- Φαράντος, Γ, (1992) *Φιλοσοφία Ι -Θεωρία του Ελληνικού Αθλητισμού, Προλεγόμενα Κείμενα*, Εκδόσεις «Τελέθριον», σελ. 124-133.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία:

- Arweihller, E. (1999) *Η Ολυμπιακή Ιδέα ως φορέας Πολιτισμού στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, 39^η Σύνοδος της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Αρχαία Ολυμπία, σελ. 55-7.
- Henry, P. (1994) *Παιδαγωγικές σκέψεις σχετικά με τα προγράμματα Ολυμπιακής Εκπαίδευσης στα πλαίσια των Εθνικών Εκπαιδευτικών προγραμμάτων*, Δ.Ο.Α., 2^η Κοινή Διεθνή Σύνοδος για Διευθυντές Ε.Ο.Α., Μέλη και Στελέχη Ε.Ο.Ε & Δ. Αθλητικών Ομοσπονδιών, Αρχαία Ολυμπία, σελ. 4-7.
- MacAloon, J. (1981) *This Great Symbol. Pierre de Coubertin and the Origins of the Modern Olympic Games*, Chicago: The University of Chicago Press.
- MacAloon, J. (1986) *Intercultural education and Olympic Sport*, Document published for the Olympic Academy of Canada. Ottawa, Canada: Canadian Olympic Association.